

Весна Малбашки-Пуповац¹
Нови Сад

ГЛАС ЈУДИТЕ ШАЛГО

Сажетак: О Јудити Шалго, једној од најзначајнијих представница женског писма у XX веку, истовремено, једноставно је и компликовано говорити. У првом случају, бескрајан низ разнородних мотива пружа нам широк спектар могућности избора, док у другом случају, бесконачне игре истих тих могућности могу нас довести у недоумицу – који од понуђених елемената Јудитиног чудесног опуса форме и језика издвојити; којем доделити почасно место..? Мноштво путовања, лутања, хистерије и судбина; толико социјалне патологије, укрштања, смрти и рађања, обала и женских континената, трагова кочења и бројања минута, све наглас. Свој положај у књижевности Јудита Шалго описала је *седећи, стојећи, ходајући и чучећи* – једној другој Јудити (о)ставила је у посед живот на столу (лежећи на истом!); разломке и ноте, новинске слике и питања – и још шест својих минута, онако, уснут. У овом раду покушаћемо да расветлимо *резонанцу* Јудитиног гласа, тај звучни сигнал јасан, одсечан; високи артизам њеног писма, провокативност мисли и глобалне метафоре, које се јављају у њеним поетским и прозним остварењима..

Кључне речи: хистерија, женски континент, женски код, лутање, утопија, језгро неурозе, језик, тело, раздвајање.

1.

Писати о књигама, бележи Вујица Решин Туцић, значи стварати (и *рађати?* – надовезали бисмо се кратким питањем, уместо Шалгове) мале митове, причати причу, чак читав низ њих, који ће, једног дана бити заустављени пред апсолутном тишином света.²

Писати о књигама/ликовима/језику Јудите Шалго, закључили бисмо у складу с наведеном тврдњом, значи посматрати мале митове који промичу, пратити њихов развој, декодирање, откидање и, најзад, умирање унутар оквира сопствених функција и кодова. Јер, Шалго је управо то имала на уму: мит као живот – живот као мит; језик који опонаша живот – живот уместо језика; тело које се супротставља језику – језик који одбацује тело. Унутар те целине (какофоније, само наизглед – заправо, строго уређеног система противуречности) господари *задихани језик*, који упркос напорима упорне ауторке, ипак односи победу, тријумф над унапред припремљеним *језичким умирањем*.³

Раздвајање (готово сурово, али неизбежно!) језика и тела означава [...] *долазак неизвесног времена у којем, да би постојао свет, тело*

¹ vesna.etaba@gmail.com

² Вујица Решин Туцић, *Тело и хартија (у књижи:)* *Хладно чело*, Матица српска, Нови Сад, 1983, стр. 135.

³ Нав. дело, стр. 137.

*и језик не морају бити сијамски близанци који омогућују постојање.*⁴ Успостављањем овакве измењене, померене логике, Шалго заправо потврђује нашу (засад, још увек само) хипотезу из претходног пасуса: да противуречности унутар те језичко – телесне целине стоје у савршеној хармонији...

Тело и језик, дакле, раздвајају се. Парадоксално је, међутим, то што се међусобно не искључују, нити су условљени једно другим. И тако све до момента, док Јудита Шалго, одлазећи заувек, не однесе са собом и тело, остављајући само језик. Због тога, читајући њену поезију (и прозу), слушајући њен *глас*, принуђени смо да користимо своје тело,⁵ тренирајући га да препознаје тај језик, универзалну шифру одсуства постојања на уобичајени начин.

Језик као медијум,⁶ тело као медијум; стварност као објекат⁷, имагинација као потврда стварности; разоткривање језичких облика у својој [...] *апстрактној непокретности и лажној представи стварног.*⁸ Ослушкивање, загледање језика, продирање у његове дубље слојеве и механизме, одвајање од језика (јер, језик се овде доживљава као слабост!), али и од свакодневног, изванлитерарног живота, процеси су којима се Јудита Шалго враћа, увек и изнова. Фиксирањем проблема релације речи и стварности, бележи Васа Павковић,⁹ сталним кашњењем писма за стварношћу, ауторка нас суочава с проблемом губљења субјекта –

да ли смо заиста поштеђени живота?

Колико смо отуђени, опустошени..?

Може ли се смисао натегнути..?

*Да ли је порицање услов споразумевања, а потврђивање – безусловни неспоразум..?*¹⁰

2.

Ликови рођени из уметничке утробе неке друге *Јудите*, оне која *рађа, порађа и бива рођена*, без изузетка, задојени су извесним језгром неурозе. Ту је, пре свега, реч о посебној врсти немира, о вечитом и бесомучном трагању за непознатим, далеким, али несумњиво бољим простором, идентитетом, утопијом. За читање романа Јудите Шалго,

⁴ Нав. дело, стр. 135.

⁵ На тело надовезују се и чула.

⁶ Васа Павковић, *Задовољство у сенци (у књижи:)* *Дух модернизма*, Народна књига-Алфа, Београд, 2000, стр. 191.

⁷ Нав. дело, стр. 191.

⁸ Нав. дело, стр. 192.

⁹ Нав. дело, стр. 197.

¹⁰ Синтагме из песничке збирке Јудите Шалго *Живот на столу*, Нолит, Београд, 1986.

Пут у Битобицан и *Траг кочења*, потребна је посебна женска лозинка, тај код помоћу којег је могуће дубље заћи у процесе несвесног, лебдећег. Глас Шалгове је чекање на чудо, које [...] *потврђује свет и његову игру опирања, у исто време га сили да се испреде из хаоса; писање преноси то испредање које се никад не оконча.*¹¹

Потрага за Женским континентом и чување тајне о његовом постојању, хистерија и страх од хистерије; болест, лудило, снови, лутања; покушаји да се простор освоји, немогућност да се простор освоји. Тело које путује преваљујући широка пространства, материца која путује, покушавајући да оствари свој циљ, непознат свести главне јунакиње, Берте Папенхајм. *Празна материца лута тражећи испуњење.*¹²

Владислава Гордић Петковић забележиће: *Романи Јудите Шалго Траг кочења (1987) и Пут у Биробицан (1997) поетички се развијају у паралелне студије несвесног. Несвесно се појављује као могућност читања живота, читања историје. Притом, несвесно није тек оно што се чита, већ читалац, субјект разумевања; не-свесно, штавише, пише исти тај живот и исту ту историју која се чита. Несвесно и ствара и чита, креће се, трагајући за одгонетком [...].*¹³

Конкретни циљеви постављени насупрот *слободно лебдећој интелигенцији*,¹⁴ тело начето сифилисом и туберкулозом насупрот слободно-лебдећем-интелигентном телу. Лутање, освајање и месијанство у опозицији са страхом од остављања трага, чак и најмањег. Митска земља, Биробицан, с једне стране; с друге стране књижара попуњена *фаличним полицама*.¹⁵ Напослету, Шалго признаје да се све претворило у *слободно-лебдећу причу, невелико магличасто тело* – и баш ту, на месту где завршава свој први роман, несвесно (али, можда и не?), начиниће *Трагове кочења*, и наставити да их вуче целом дужином *Пута* који води у *Биробицан*.

*Повест усвојитеља снова Шандора Манхајма прометнуће се, у роману Пут у Биробицан и у случају његове главне јунакиње Берте Папенхајм, у причу о лутању за идентитетом. Шандор Манхајм и Берта Папенхајм трагају – ко у месту, ко у покрету – за домом: das Heim, кућа, дом, завичај, на крају је њиховог имена и њиховог пута.*¹⁶

¹¹ Владислава Гордић, *Јудита Шалго: прича о т(е)лу (у књижи:)* Кореспонденција: токови и ликови постмодерне прозе, СКЦ, Нови Сад, 2000, стр. 121.

¹² Јудита Шалго, *Пут у Биробицан*, Стубови културе, Београд, 1997, стр. 114.

¹³ Владислава Гордић, *Јудита Шалго: прича о т(е)лу (у књижи:)* Кореспонденција: токови и ликови постмодерне прозе, СКЦ, Нови Сад, 2000, стр. 113-114.

¹⁴ Јудита Шалго, *Траг кочења*, Књижевна заједница Новог Сад, Нови Сад, 1987, стр. 28.

¹⁵ Нав. дело, стр. 7.

¹⁶ Владислава Гордић, *Јудита Шалго: прича о т(е)лу (у књижи:)* Кореспонденција: токови и ликови постмодерне прозе, СКЦ, Нови Сад, 2000, стр. 115.

3.

Глас Јудите Шалго створио је мит, утопију крајње изолације, одрицање од позитивне утопије. Да ли је случајно то што је ове речи записала управо пред сам крај свог живота..? Може ли се повући линија од поетских почетака Шалгове, све до њеног *последњег путовања*..? Успоставља ли она нову логику *путања у месту*..?

Захтевајући своје *право на неуравнотежени говор*,¹⁷ Јудита Шалго своје књижевно-уметничко стваралаштво одбија да дефинише – уместо тога додељује им [...] *погрдне ознаке: поетско-прозни, хибридни, плакатски, све у свему модерни(стички) – брзо се троше [...]*.¹⁸

Проза и поезија Шалгове захтевају (и *тренирају*)¹⁹ нов начин читања истовремено захтевајући и новог читаоца. У поговору свог последњег романа Милорад Павић забележио је да писац никада неће моћи да чује како читаоци изводе његово дело. И био је у праву. Јер, Јудита Шалго никада неће моћи да ослушне то треперење, које ми, занесена публика, изводимо из нота најузбудљивије од свих мелодија – вишегласјем.

*У тој хистеричној путањи настављају се линије, наговештаји започети у равни „реалног, очигледног“ путовања, заокружују, задобијају интегрални смисао појаве, детаљи који иначе нису довољно јасни или немају значаја, погодују хистеричком тумачењу света. У хистеричкој равни призор се наставља, долази до **разрешења, експлозије**.*²⁰

¹⁷ Јудита Шалго, *67 минута, наглас*, Матица српска, Нови Сад, 1980, стр. 61.

¹⁸ Нав. дело, стр. 63.

¹⁹ О томе да нова проза захтева и нов начин читања писао је Милорад Павић у поговору свог последњег романа *Вештачки младеж*, Матица српска, Нови Сад, стр. 158.

²⁰ Јудита Шалго, *Пут у Биробицан*, Стубови културе, Београд, 1997, стр. 155.

ЛИТЕРАТУРА:

1. ГОРДИЋ ПЕТКОВИЋ, Владислава, *Јудита Шалго: прича о т(е)лу* (у књизи: *Кореспонденција: токови и ликови постмодерне прозе*, СКЦ, Нови Сад, 2000.
2. ПАВКОВИЋ, Васа, *Задовољство у сенци* (у књизи: *Дух модернизма*, Народна књига-Алфа, Београд, 2000.
3. ПАВИЋ, Милорад, *Вештачки младеж*, Матица српска, Нови Сад, 2009.
4. РЕШИН ТУЦИЋ, Вујица, *Тело и хартија* (у књизи: *Хладно чело*, Матица српска, Нови Сад, 1983.
5. ШАЛГО, Јудита, *67 минута, наглас*, Матица српска, Нови Сад, 1980.
6. ШАЛГО, Јудита, *Живот на столу*, Нолит, Београд, 1986.
7. ШАЛГО, Јудита, *Пут у Биробиџан*, Стубови културе, Београд, 1997.
ШАЛГО, Јудита, *Траг кочења*, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1987.

Vesna Malbaski-Pupovac

THE VOICE OF JUDITH SHALGO

Summary

It is both simple and, at the same time, difficult to talk about Judith Shalgo, one of the most important representatives of 20th century women authors. In the case of the former (simple), the endless line of various style motifs gives us a wide spectrum of possibilities, while in the case of the latter (difficult) the endless combinations of these same possibilities can create ambiguity – which part of the offered elements of Judith's wonderful works of forms and language should be singled out, to which part should we give honors...? Quite a number of travels, wanderings, hysterics and lives; So many social pathology cases, combinations, deaths and births, coastlines and female continents, brake marks and counting of minutes, all out loud. Judith has described her own standing in literature 'sitting, standing, walking and crouching' – to another Judith she left life on the table (while she was lying on it at the same time); fractions and notes, newspaper photographs and questions – and her six minutes, just like that, as an afterthought.

We shall try to shed some light on the *resonance* of Judith's voice, that sound signal which is clear and curt; the high artistic quality of her writing, provocative thinking and global metaphors, which appear both in her poetic and prose writings.

